

בטעות, אלא בא להשאל עליו. ובית הלל אומרים: אינו הקדש", האי "זה וזה" מאי עבדי ליה?

כלומר, כיון שלשיטתם ליכא גזירה שוה כלל, ד"אין גזירה שווה למחצה", אם כן "זה הדבר" שנאמר בשחוטאי חוץ, ובפרשת נדרים, לשם מה נכתבו?

ומתוצאת הגמרא: "זה הדבר" דשחוטאי חוץ, מיבעי ליה על השוחט, ללמדינו, שרק הוא חייב אם שחט בחוץ. ואינו חייב כרת על המולק עוף בחוץ.

"זה הדבר" דראשי המטות, מיבעי ליה לומר, דחכם מתיר ואין בעל מתיר⁽¹⁷⁸⁾. בעל מפר ואין חכם מפר⁽¹⁷⁹⁾.

עוד מקשינן: ולבית שמאי הלית להו גזרה שוה, הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו?

ומתוצאת הגמרא: נפקא להו מדרתניא בכרייתא: נאמר בתורה: (ויקרא כג, מד) "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל".

רבי יוסי הגלילי אומר: מועדי ה' נאמרו, קכא-א שבת בראשית לא נאמרה.

בן עזאי אומר: מועדי ה' נאמרו, הפרת נדרים לא נאמרה. עד כאן הכרייתא. וכולה תתבאר להלן.

רבי יוסי בר נתן, גמיר לה להא מתניתא [למד ברייתא זו], ולא ידע ליה לפרושה.

אזל בתריה [הלך אחריו] דרב ששת לנהרדעא, ולא אשכחיה [לא מצאו]. אזל בתריה למחוזא, אשכחיה.

אמר ליה רבי יוסי לרב ששת: מאי "מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה"?

אמר ליה: כונת הכרייתא לומר: רק מועדי ה' צריכינן קידוש בית דין⁽¹⁸⁰⁾, אך שבת

אי נמי, גם בית הלל למדו דין זה מ"זה הדבר", ובכל זאת דרשו גם גזירה שוה, שבמקום שאין לגזירה שוה שום פירכא, אפשר לדרוש אפילו אם הפסוק אינו מופנה.

179. וטעם יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו, כמו בעל המפר בלא טענה, אלא על ידי שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו.

הלכך לא שייך ביה לשון "הפרה" אלא לשון "התרה", שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטענה גמורה.

אבל בעל, מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה, מגזירת הכתוב. וכל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה. רשב"ם.

180. כלומר, כיון שבית דין היו מקדשים את

שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד.

והקשה עליו, דאדרבה מ"ראשי המטות" דרשינן יחיד מומחה, והיכי נדרוש מיניה דבעינן שלשה?

ולכן פרשו: דבלא קרא ידעינן. דהא מדבעינן יחיד מומחה, אם כן בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן שנים, וכיון שאין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד.

178. ולבית הלל נפקא לן מסברא. רשב"ם. ובתוספות הקשו, הרי רבי יוחנן בנדרים (עז ב) הביא פסוק זה כדי להוכיח שחכם מתיר ואין בעל מתיר, וכי רבי יוחנן סבר כבית שמאי? ותוצו, שאף רבי יוחנן למד דין זה מסברא, ורק הביא ראיה מהכרייתא שאם התיר, לא אמר ולא כלום.

בראשית כלומר, כל שבת⁽¹⁸¹⁾, אינה צריכה קידוש בית דין.

והוצרך להשמיענו דין זה: דפלקא דעתך אמינא הואיל וכתבי שבת בראשית גבי מועדות⁽¹⁸²⁾, אף היא תיבעי קידוש בית דין כמועדות, קא משמע לן שאין יום השבת תלוי בקידוש ב"ד. ולעולם יום השביעי שבת הוא.

עוד שאלו רב יוסי: מאי "מועדי ה' נאמרו, הפרת נדרים לא נאמרה"?

אמר לו: כונת הברייתא לומר, רק מועדי ה' כלומר קידוש החודש על פי הראיה, צריכין מומחין, אך הפרת נדרים אינה צריכה מומחין. אלא סגי בשלשה הדיוטות.

ומכאן למדו בית שמאי שאין צריך בהפרת נדרים ב"ד מומחים, אלא סגי בשלשה הדיוטות.

ומקשה הגמרא: והא בפרשת נדרים "ראשי

המטות", כתיב, ומשמע מומחין?

אמר רב הסדא אמר רבי יוחנן: הפסוק בא ללמדינו שאם רצה להתיר את הנדר ביחיד, יכול להתירו אילו היה מומחה.

אמנם, בקידוש החודש, לא סגי ביחיד, אפילו מומחה כמשה רבינו, עד שיהיו שלשה מומחין.

הגמרא חוזרת לרזן הא ד"הותרו השבטים להנשא זה לזה":

תנן התם: אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב⁽¹⁸³⁾ וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, ואפילו אם היו לה בגדים משלה, היתה שואלת מחברתה, כדי שלא לבייש את מי שאין לו..

והוינן בה: בשלמא יום הכפורים, יום פליחה ומחילה, יום שנתנו בו לוחות אחרונות⁽¹⁸⁴⁾, ומוכן מדוע לא היו לישראל ימים טובים

ימי בראשית. דבשבת ראשונה כתיב, "ויקדש אותו". רשב"ם.

182. ויקרא (כג-ב,ג), "... מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון..."

183. ולענין טו באב בזמן הזה, בבית יוסף (או"ח קלא) בשם הרוקח כתב: שבט"ו באב אומרים תחנון, כיון שבטלה מגילת תענית. ע"כ. ועכשיו נהגו העולם שלא ליפול על פניהם בו.

184. כדתניא בסדר עולם: משה עלה בששה בסיון לקבל את הלוחות הראשונות, וירד בידו בתמוז, דהיינו בסוף ארבעים יום, עלה ביח

החודש על פי הראיה, נמצא שזמני המועדים נקבעים על פיהם.

אך כל שבת אינה צריכה קידוש ב"ד, שיקדשו את יום ראשון להיות השביעי שלו שבת. רשב"ם.

אך רבינו חננאל כתב, מועדי ה' צריכים קידוש ב"ד כי משה רבינו קדשם, שנאמר "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", ודיבור זה הוא קידוש המועדות מפי משה. ושמינין מינה שהמועדים צריכים קידוש ב"ד לקבעם ולומר, המועד ביום זה המקודש. עכ"ד.

181. קריליה שבת בראשית, כיון שכל המועדות נקראו אף הם "שבת שבתון", הלכך קרי לשבת "שבת בראשית", לפי שמקודשת ובאה מששת

כמותו.

מאי דרוש? כלומר, היכן מצאו פתח להתיר השבועה שנשבעו אבותיהם?

אלא חמשה עשר באב מאי היא?

אלא דרשו, "ממנו" ולא מבנינו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבא זה בזה⁽¹⁸⁵⁾. שבאותו יום כלה דור באי הארץ שנאסרה עליהם הסבת הנחלה משבט לשבט, והותרו להנשא למי שיחפצו.

רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן: יום שכלו בו מתי מדבר⁽¹⁸⁶⁾.

מאי דרוש? מהיכן דרשו להתיר?

דאמר מר, עד שלא כלו מתי מדבר לא היה קכא-ב דיבור עם משה פה אל פה כבתחילה, אלא אם הוזקק לדבר היה מדבר על ידי מלאך, או באורים ותומים.

מדכתיב, "זה הדבר", ודרשינן, דבר זה לא יהא נוחג אלא בדור זה. כדלעיל.

שנאמר, "ויחי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם", וסמיך ליה, "וידבר ה' אלי לאמר", אלי היה הדיבור⁽¹⁸⁷⁾.

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל.

עולא אמר: יום שביטל בו הרשע בן אלה פרדסאות [שומרים] שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל.

דכתיב, "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר, איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה". ובחמשה עשר באב כלה אותו דור שנשבע שלא יתנו מבנותיהם לבני בנימן.

ט"ו באב, אמרו, ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו. ועשו משתה ושמחה ויו"ט.

בתמוז לבקש רחמים אחר חטא העגל, וירד בכח' אב, ופסל את הלוחות השניים, וחזר ועלה בכט' אב ועמד בהר עוד ארבעים יום, ובי' בתשרי הוא יום הכיפורים, נתרצה המקום בשמחה לישראל, ואותו היום ירד משה והלוחות בידו.

ובתוספות הרבו להקשות על מדרש זה, ופרשוהו — שלא מתו כל אותם הראויים למות בשנה האחרונה, אלא ריחם עליהם הקב"ה, ונשתירו מהם כחמשה עשר אלף איש. [אי נמי, בתחילה נגזר למות גם על בני עשרים בצמצום, ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותם שהיו בשעת הגזירה לכל הפחות בני עשרים וחודש]. ולכן לא נתיחד הדיבור עד השנה הבאה, כיון שהיו בצער כל אותה שנה, שחששו שמא ימותו.

185. הכי קים להו לחכמים שכלו באי הארץ באותו יום. רשב"ם.

187. דמצי למכתב, "ויאמר ה' אלי", כדכתיב לעיל מיניה. אי נמי מדסמיך ל"ויחי כאשר תמו", משמע שהיה אז דיבור מיוחד. רשב"ם.

186. הרשב"ם הביא בשם מדרש איכה: בכל ערב תשעה באב היו יוצאין לחפור קברים, וישנים בהם, ולמחרת בבקר היו נמצאים כחמשה עשר אלף מהם מתים. כך במשך ארבעים שנה. ובשנה האחרונה עשו כך, ולא מת אף אחד, אמרו, שמא טעינו בחשבון, והמתינו עד אמצע החודש, שהתמלא הירח, כיון שהגיע